

Francesco Musoni: La Jugoslavia, profilo geografico-fisico, etnico-linguistico, economico. Firenze, Felice Le Monnier 1923., стр. 1—112.

Писац је хтео, да у кратким потезима оријентише италијански свет о нашој држави, као суседној земљи. У главном је у тому и успео. Он говори најпре о земљама, од којих је постала Југославија, описује државне границе и истиче њихову стратегијску важност. Државна територија није једна морфолошка област, али је ипак географска целина, чији је центар Београд. — У поглављу о Јадранском Мору између осталог наглашене су нарочито добре и лоше стране далматинских лука. Најглавније су Сплит и Бока Которска. Ова је последња једна од најбољих војних лука на свету, згодна за изградњу једне луке у великом стилу и било каквог жељезничког постројења. — Оро-и хидрографске прилике познате су аутору из наше и стране литературе. Упада у очи непознавање Цвијићевих радова о морфологији Ђердапа, који се ни по имену не спомиње. Становништво је посматрано свестрано. Последња два поглавља посвећена су економским приликама и трговини.

Доста је тешко да радње ове врсте остану без грешака. Тако на пр. недоследност у писању топографских имена сигурно ће створити забуну код читалаца који мање познају наше земље. За неке грешке треба признати, да се многе од њих налазе у нашим књигама, и тако прелазе у страну литературу. Све то неби умањивало релативну научну вредност Музонијеве радње. Али се кроз целу књигу провлачи као црвена нит, некад јаче, некад слабије наглашена, политичка тенденција. Већ у уводу аутор каже, да је Југославија постала или на рушевинама или о трошку других држава. Процес славизирања Далмације почео је, по Музонију, тек за турског владања, а од 1866. г. био је особито помаган од Аустрије на штету Италије. У Италији живи само 53.000 Словенаца и 131.000 Хрвата. Музони се упушта у оцењивање политичке зрелости појединих делова нашег народа, а не заборавља да спомене и расположење према једној или другој државној форми и то означаје као расну особину. На крају сличних посматрања, Музони у категоричком тону каже, да је цео народ способнији за примање, него за стварање.

Музонијево интересовање за нашу државу и иначе нам је познато. Он је на VIII италијанском конгресу питао, да ли у италијанским школама треба децу учити, да је Црна Гора засебна држава, или је саставни део Краљевине СХС (*Atti dell' VIII Congresso Geografico Italiano*, Firenze 1922, стр. 180).

И. Синдик.

Поводом приказа Петра С. Јовановића, *Prof. Dr. Norbert Krebs: Beiträge zur Geographie Serbiens und Rasciens.* („Гласник Географског Друштва“, св. 9. 135—8).

I

„Die Ausführungen des geschätzten Kollegen zwingen mich zu einer kurzen Erwiderung, die mich allerdings mit Absicht nicht auf das geopolitische Gebiet führt, wo eine Verständigung vielleicht schwer möglich ist, so sehr auch Referent und Autor in der Wertschätzung des serbischen Volkes übereinstimmen.

Die Verwunderung des Kollegen über die Fälle der morphologischen Ergebnisse bei einem doch beschränkten Aufenthalt und einem weitmaschigen Wegenetz hätte sich wohl verringert, wenn er sich vor Augen gehalten hätte, dass zur sorgfältigen Beobachtung im Gelände ein eifriges Literatur und Kartenstudium trat, und die Darstellung das Ergebnis dieser vielseitigen Durchdringung der Materie ist. Die genaue Angabe des Wegenetzes ermöglicht jedem kritischen Leser sich zu überzeugen, wo ich auf Grund eigener Beobachtung urteilen konnte, und wo auf Grund der wissenschaftlichen Komposition. Dass in letzterem Fall auch Fehler unterlaufen konnten, war bei der Mangelhaftigkeit der Karten zu erwarten, und es spricht für die Zuverlässigkeit der Arbeit dass Herr Jovanović deren nicht mehr nachweisen konnte. Die Dolmetscher habe ich für wissenschaftliche Arbeiten selbstverständlich nicht gebraucht. Das Dislocationsgebiet von Divostin habe ich selbst besucht, das Tertiär von Kragujevac dort, wo ich nicht selbst war, nach dem Formenschatze begrenzt. Wieso dem Belgrader Berg- und Hügelland bald engwandige, bald flache Talmulden zugesprochen werden konnten, wird jedem klar, der etwa das Topčider-Tal bei Ripanj mit den Tälern im Einzugsgebiet des Lug vergleicht. Die Verschiedenheit der beiden Siedlungskarten bei Cvijić (La Péninsule Balkanique) und bei mir (S. 158) ergibt sich schon aus dem ungleichen Massstab und der verschiedenen Legenda. Referent weist aber keine Fehler im einzelnen nach, so dass ich nichts daran zu ändern müsste“.

Norb. Krebs.

II

Цењени професор Кребс у свом горњем одговору на мој приказ ограничио се на неке од мојих замерака мањег значаја, међутим преко важнијих је прешао ћутке.

Тако већ у почетку каже, да неће да одговара на моје примедбе, које се односе на антропогеографски део његовог рада (а кога он назива „геополитичким“), па при том додаје, да се самном слаже у оцени вредности српског народа. Могуће, али при томе ваљда цењени професор не мисли на оцену изнету у свом делу, јер ја се са таквом не могу сложити. Ако је пак то неко ново створено мишљење, онда је то друга ствар.

Исто тако г. Кребс не одговара ни на важније примедбе из геоморфолошког дела његовог рада. На пример, како је дошао до свог закључка о фосилном абразионом рељефу у северном делу Шумадије, кад је кроз њега прошао поглавито жељезницом, — а Цвијићев рад је читао тек по повратку? На основу чега је појединим површинама и језерским нивоима одредио геолошку старост? На основу чега је закључио издизање „главне динарске осе“, кад није детаљно проучавао долине у овом делу? Каква је то стара топографија и какве су старе површи у југозападној Србији?

Што се тиче г. Кребсовог одговора на поједине моје примедбе, могао бих приметити, да ни ја нисам мислио да је употребљавао тумаче за научни рад, али свакако су му помогли да добије познато расположење према српском народу. Нисам сумњао, да писац није обишао дислокациону област Дивостина, али је требао рећи да је овај појав раније констатован и г. Цвијић у раду који је г. Кребс читао.

У мојој примедби о картама насеља није главно разлика између карте г. Цвијића и г. Кребса, већ тврдња г. Кребса, да је његова карта тачнија. Међутим карта г. Цвијића израђена је на основу многоструког

личног путовања и многих радова у „Насељима“, док је г. Кребс израдио карту на основу оскуднијег проучавања.

На крају имао бих да напоменем, да је овим својим радом цењени професор Кребс допринео и добрих података за Географију испитиване области; али исто тако морам нагласити да је вредност рада знатно умањена очитим непријатељским расположењем према народу кога је испитивао, и закључцима који нису увек поткрепљени довољним доказима.

П. С. Јовановић.

Насеља и порекло становништва. А) књ. 15 и Б) књ. 16 (Издаје Краљ. Срп. Академија). Београд 1923.

А) *Андрија Јовићевић, Малесија* (с. 1—149). Потпуна и методска студија Малесије, која обухвата врхове Проклетија, долине Цијевне и Сухог Потока, јужни део Зете и басен у сливу Скадарског Језера: једно поље, неколико кањона и висова планинских. Зетско Поље плодно је само по дну страна; у равници Куши, на североисточном крају језера, има њива, ливада и шуме; Кастратско Поље, на Југу од језера врло је плодно. Иначе је свуда, изузев у долинама, земљиште покривено шумама. Пашњаци су недовољни, што приморава сточаре да се из планина са стадима у јесен и пролеће спуштају према језеру. У Малесији има пет племена (фисова): Груде у Зети, који се баве више земљорадњом; Хоти и Кастрати на Истоку од језера, који су земљорадници и сточари; Шкреле и Клименте у Сухом Потоку и Проклетијама су искључиво сточари. Становништво је гушће, нарочито у Зети, ма да ту дува јак ветар, „сјеверњак“, и носи ораћу земљу. Овде су и трагови најстаријих насеља: Маја Неаполит подсећа на римску колонију. Стална се насеља онде пењу до висине од 920 м. У планинама су куће растурене, а у равницама груписане. Група од неколико кућа чини село (катунит). Малисори су по вери католици, изузев Груде, који су у већини муслимани. Организација им је патријархална: законик Леке Дукаћинца регулише наследство по мушкој линији, чува жени, пошто се уда, име њеног оца, а у питању наследства јој признаје исто право као и човеку. Малисорска се племена својакају са неким српским племенима, јер су скоро сви њихови преци давно дошли у Малесију из Босне, Херцеговине и Црне Горе. Они држе славу, нарочито св. Николу. Међу Малисорима има поарбанашених Срба. Па још и данас Срби који се жене из Арбаније губе своју националност и веру, ма да српска жена, кад уђе у малисорску породицу остаје православна. Малисори имају доста карактерних црта заједничких са Црногорцима: поштење, понос, храброст, цењење дате речи и плаховитост која собом повлачи крвну освету. Али они немају националног осећања, и знају само за племенски сепаратизам.

Пећар Шобајић, Бјелопавлићи и Пјешивци, племена у црногорским брдима (с. 151—336). Резултат врло брижљивих студија почетих пре 1914. и настављених после 1919. Бјелопавлићи захватају источну, а Пјешивци западну страну горњозетске удолине. Око њих су на истоку племена Пипери и Ровца, на Северу Никшићско Поље, Жупа и Рудине, на Западу племе Озринићи, и на Југу Загарач. *Бјелопавлићи* броје око 14000 душа. Деле се на четири ужа племена. Земљиште има тројак изглед: раван око Зете, широка до 8 км. покривена гдегде песком и